

Zygmunt Perz

"Leitfaden Theologie : eine Einführung in Arbeitstechniken, Methoden und Probleme der Theologie", Josef Wohlmuth, Hans Georg Koch, Zürich-Einsiedeln-Köln 1975 : [recenzja]

Collectanea Theologica 46/4, 237-238

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jesuiten. Wohin steuert der Orden? Eine kritische Selbstdarstellung von einem Autorenteam SJ, Freiburg in Breisgau 1975, Verlag Herder, s. 159.

Pokróćce wszystko o jezuitach, tak można określić popularną ale i równocześnie interesującą prezentację zakonu Towarzystwa Jezusowego przez samych jezuitów. Publikacja mierza do tego, aby przedstawić jezuitów dzisiaj, ale nawiązujących do swego założyciela oraz historii zakonu. Opracowanie składa się z trzech części: 1. Struktura Towarzystwa Jezusowego, 2. Jezuiści oraz ich historia, 3. Dokąd zmierza zakon. Broszura zawiera dane odnoszące się do życia i organizacji zakonu, jego zakresu działania oraz struktury wewnętrznej. Szkic historii Towarzystwa poprzedza ukazanie sylwetki duchowej jego założyciela, św. Ignacego Loyoli, w oparciu o wypowiedzi charakterystyczne dla różnych postaw na przestrzeni czterech wieków istnienia jezuitów. Barw konkretno życia nadaje również publikacji zamieszczenie na końcu każdej z wymienionych części wypowiedzi samych jezuitów na temat ich pracy apostołowskiej, historii i aktualnych tendencji wśród członków Towarzystwa.

Ze zrozumiałych względów zainteresowanie czytelnika, jak można się spodziewać, koncentruje się wokół współczesnych tendencji dostrzegalnych w życiu i działalności zakonu. Wiąże się to z całokształtem przemian współczesnego świata i Kościoła. Mimo swego rozprzestrzenienia po całym świecie pozostawało jednak Towarzystwo do czasów drugiej wojny światowej zakonem europejsko-amerykańskim, ze względu na przeważającą ilość członków pochodzących z kręgu kultury zachodnioeuropejskiej. Sytuacja pod tym względem zmienia się obecnie bardzo szybko ze względu na dynamiczny rozwój zakonu w Azji i Afryce, zwłaszcza w Indiach i Indonezji, podczas gdy kryzys powołań od kilkunastu lat staje się szczególnie wyraźny w Europie zachodniej.

Publikacja zwraca uwagę na zmiany zachodzące w szkolnictwie prowadzonym przez jezuitów (tzw. kolegia), a mianowicie na rosnące zainteresowanie się młodzieżą z uboższych warstw społeczeństwa. Pozostaje to w związku z zagadnieniem właściwego stosunku do dóbr materialnych, a także duchowych, jak wiedza i wyższe wykształcenie, które stwarzają sytuację uprzywilejowania w życiu społecznym. Dlatego też zagadnienie ścisłego powiązania wiary i sprawiedliwości zostało potraktowane na ostatniej kongregacji generalnej zakonu jako problem kluczowy zakonu dzisiaj, praca zaś badawczo-dydaktyczna w tym zakresie wysuwa się na czołowe miejsce.

Naszkicowana problematyka została przedstawiona w publikacji pod kątem zainteresowania czytelników z obszaru języka niemieckiego (Austria, RFN, Szwajcaria), niemniej jednak może stanowić źródło pierwszej informacji o sprawach jezuitów nie tylko na tym terenie.

ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa

Josef WOHLMUTH — Hans Georg KOCH, *Leitfaden Theologie. Eine Einführung in Arbeitstechniken, Methoden und Probleme der Theologie*, Zürich—Einsiedeln—Köln — 1975, Benziger Verlag, s. 156.

Wprowadzić czytelnika w problematykę teologii i wdrożyć go do pracy teologicznej, oto cel jaki stawiają sobie autorzy „przewodnika po teologii”. Jest on przeznaczony dla początkujących, uczestników kursów i amatorów studium prywatnego. Podręcznik jest owocem długoletniej pracy pedagogicznej w zakresie teologii. Ujawnia się to w praktycznym ujmowaniu niełatwych skądinąd zagadnień nie tylko metodycznych, lecz także merytorycznych z zakresu problematyki wiary i jej teologicznego opracowania. Stosunkowo niewiele miejsca poświęcili autorzy omówieniu ogólnych zasad i techniki pracy naukowej w teologii. Zdają się je zakładać i jedynie sumarycznie przypominają, ograniczając się do naszkicowania zasad opracowania tzw. referatu sprawozdawczego jako elementarnego zastosowania metod pracy w tej dziedzinie.

Zasadniczy trzon wprowadzającego przewodnika koncentruje się wokół zagadnienia teologii jako „zadania naukowego”. Po ogólnych uwagach na temat naukowego charakteru teologii jako nauki, większą część wprowadzających uwag i praktycznych ćwiczeń odnosi się do ukazania problematyki i metod pracy w poszczególnych dyscyplinach teologicznych, poczynając od nauk biblijnych, poprzez historię Kościoła, teologię fundamentalną, dogmatyczną, moralną, do teologii praktycznej jako „pedagogiki religii”.

Na podkreślenie zasługuje zamierzony przez autorów i w przystępny sposób realizowany cel publikacji, a mianowicie budzenie zainteresowania, ukazanie problemu i naprowadzenie na właściwe szukanie odpowiedzi przy pomocy odpowiednich metod naukowego uprawiania teologii w myśl zasad krytycznego myślenia.

ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa

Joseph MÖLLER, *Die Chance des Menschen — Gott genannt. Was Vernunft und Erfahrung heute von Gott sagen können*, Zürich—Einsiedeln—Köln 1975, Benziger Verlag, s. 328.

Mimo że niektórzy filozofowie, a nawet teologowie proklamowali już „śmierć Boga”, pytanie o Niego nie ustaje i stawiane jest w kontekście współczesnej kultury z nie mniejszą ostrością niż dawniej. Autor stawia sobie za cel przedstawienie syntezy tych poszukiwań, głównie z filozoficznego punktu widzenia, przy czym od razu trzeba powiedzieć, że synteza ta jest samodzielna i szereg rzeczy naświetla w sposób nowy.

Po dobrym szkicu historycznym przedstawiającym istotę tego, co bardziej znani filozofowie zachodni powiedzieli o Bogu, autor przechodzi do dialektyki pytania o Boga. Analizuje przy tym szczegółowo zarówno wszystkie ważniejsze trudności przeciw istnieniu Boga, jak też niemożliwość udowodnienia tezy o Jego nieistnieniu. Na szczególną uwagę zasługuje przy tym wnikliwa krytyka teorii, według której człowiek wytwarza Boga jako absolut urzeczywistniający swoje niespełnione pragnienia. Teoria ta zapoznaje zasadniczą różnicę między poznaniem zmysłowym a umysłowym. Poznanie zmysłowe jest niezdolne do wytworzenia przedmiotu religii, jakim jest Bóg. Przedmiot religii jest bowiem z czysto fenomenologicznego punktu widzenia całkowicie nieporównywalny z innymi przedmiotami ludzkich postaw i działań.

Wszelka problematyka poznania Boga, a w szczególności dowody na Jego istnienie, jest naznaczona myśleniem dialektycznym. Dowody te, które nie potrafią odpowiedzieć na pytanie, kim Bóg jest sam w sobie i spowodować religijne Jego uznanie, wskazują jednak na nieskończoność Bytu i z istnienia bytów skończonych wnoszą o konieczności istnienia Bytu nieskończonego.

Najbardziej istotną dla całej książki jest jej część czwarta mówiąca o tym, co rozum i doświadczenie mogą o Bogu powiedzieć. Rozum ludzki w swoim pytaniu o Boga stoi również wobec dialektycznych przeciwieństw. Musi bowiem starać się wytłumaczyć to, co przeżywa wielu ludzi współczesnych, a mianowicie nieobecność Boga w życiu czyli tajemnicę Boga ukrytego przy równoczesnej Jego intymnej obecności. Przed podobnym zagadnieniem stoi rozum w sprawie transcendencji Bożej, która jest równoczesna z Jego immanencją. Dalej przedmiotem analizy jest Bóg jako Duch, tajemnica, jako osoba, Bóg wieczny, a zarazem zawsze przychodzący.

Można powiedzieć, że autor jest najbardziej sobą, przedstawiając rolę doświadczenia w poznaniu Boga. Möller nie uważa, aby istotne było tutaj przeżycie Boga jako potężnego Władcy w sposób niejako odczuwalny. Bóg jest doświadczany we wszelkim dobru czynionym bezinteresownie, w uczciwości i prawości, w cierpieniu i konieczności śmierci jako granicznego doświadczenia człowieka. W sposób swoisty można również doświadczyć Boga w pragnieniu szczęścia, w oczekiwaniu i ciepłości oraz w nadziei, która należy do struktury bytu człowieka.